

Motion till riksdagen 2024/25:3447

av **Ulrika Westerlund m.fl. (MP)**

med anledning av prop. 2024/25:175 Hemliga och preventiva tvångsmedel när barn under 15 år begår brott

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår proposition 2024/25:175 Hemliga och preventiva tvångsmedel när barn under 15 år begår brott i de delar som handlar om användningen av hemliga och preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år i brottsutredningar och underrättelseverksamhet.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med lagförslag i enlighet med utredningens förslag (SOU 2024:93) i fråga om användningen av hemliga och preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år i brottsutredningar och underrättelseverksamhet och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

De senaste åren har skjutvapenvåldet och det dödliga våldet i den kriminella miljön successivt ökat i Sverige. Våldet bland barn och ungdomar har i allmänhet minskat, men när det gäller allvarlig brottslighet är allt fler barn såväl offer som förövare, enligt bl.a. Brottsförebyggande rådet (Brå) och Riksrevisionen. Denna utveckling drabbar inte bara barnen och deras närstående utan riskerar att undergräva tryggheten i samhället i stort. Våldet måste stoppas och hela samhället kraftsamla för att bryta gängens nyrekrytering av unga och skydda barn från att dras in i kriminalitet. Polisen, socialtjänsten, hälso- och sjukvården, skolan och andra aktörer behöver resurser och förutsättningar för att fortsätta utveckla det proaktiva arbetet och identifiera riskfaktorer hos barn och deras familjer. Mer resurser måste till för att identifiera och straffa gängtopparna och de personer som får barn att utföra grova brott.

För att bryta utvecklingen är det Miljöpartiets uppfattning att utökade möjligheter att använda hemliga och preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år kan vara ett effektivt brottsförebyggande verktyg – om det används med tydliga ramar och med starka rättssäkerhetsgarantier. Precis som flera barnrättsorganisationer har framfört handlar det om att skydda både offer och barn. Bland annat Institutet för mänskliga rättigheter, Rädda Barnen och Barnombudsmannen anser att nyttan med utredningens förslag är tydligt förankrad i verkliga situationer och att användningen av tvångsmedel kan leda till tidig identifiering av barn som är i riskzon att begå grova brott och öka skyddet för barn samt identifieringen av de som rekryterar barn till gängen. För Miljöpartiet är det mycket angeläget att samhället agerar kraftfullt mot att barn rekryteras in i grov brottslighet, bl.a. genom att tillåta hemliga och preventiva tvångsmedel mot barn i vissa fall.

Vi anser att utformningen av förslaget kring användningen av tvångsmedel som presenteras i proposition 2024/25:175 är oproportionerlig och medför stora risker för barns integritet och rättssäkerhet. Problemet med gängens rekrytering av barn är akut och kräver åtgärder, men lagstiftningen måste vara rättssäker och genomtänkt. Förslaget i dess nuvarande form lever inte upp till dessa krav. Miljöpartiet uppmanar därför regeringen att återkomma med lagförslag i enlighet med SOU 2024:93, i fråga om användningen av hemliga och preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år. Utredningens förslag är enligt vår mening mer proportionerligt, välavvägt och rättssäkert än regeringens nu framlagda proposition. Vi står däremot bakom att den som är under 15 år och kan misstänkas för brott ska kunna hållas kvar för förhör ytterligare sex timmar utöver de tre timmar som gäller i dag. Till skillnad från förslagen om tvångsmedel är detta förslag i linje med vad utredningen föreslår. Bland annat Socialstyrelsen, SKR, Brå och Sveriges advokatsamfund står bakom en längre tidsfrist, och det är även en möjlighet som polisen efterfrågar. Det handlar om att ge polisen tillräckligt med tid att utreda allvarliga brott som ofta begås i slutna miljöer. Förslaget kan också bidra till att barn skyddas.

Användningen av tvångsmedel måste däremot vara tydligt reglerad, träffsäker och proportionerlig i förhållande till det intrång i personlig integritet som det innebär. Regeringens förslag i proposition 2024/25:175 går i flera avseenden längre än de förslag som förordas i utredning SOU 2024:93. Till att börja med föreslår regeringen en betydligt vidare krets av brott där hemliga tvångsmedel ska få användas. Utredningen begränsade tillämpningen till brott med minst fyra års fängelse i minimistraff, för att säkerställa att endast de allra allvarligaste brotten i gängmiljön omfattas. Regeringen föreslår däremot att även brott med två års minimistraff i straffskalan ska omfattas i bestämmelsen, såsom grov utpressning och grov narkotikasmuggling. Dessutom inkluderas en generell möjlighet att använda hemliga tvångsmedel vid alla brott, om polis eller åklagare bedömer att brottens samlade straffvärde är så allvarligt att det kan ge mer än fyra års fängelse. En sådan ordning kan ifrågasättas ur rättssäkerhetssynpunkt, då en preliminär straffvärdebedömning under förundersökningen inte nödvändigtvis överensstämmer med den slutliga påföljden i domstol.

Vidare avviker regeringen från utredningens linje vad gäller användningen av preventiva tvångsmedel, vilket även Lagrådet är skarpt kritiskt till. Utredningen föreslog att endast Säkerhetspolisen, och då enbart vid misstankar om terroristbrott, skulle få använda preventiva tvångsmedel mot barn. Regeringen vill nu ge även Polismyndigheten och Tullverket sådana befogenheter – trots att Lagrådet, med hänvisning till utredningens slutsatser, anser att det varken är motiverat eller

proportionerligt att ge polis och tullverk möjlighet att använda preventiva tvångsmedel. Det riskerar att omfatta en stor grupp barn och skulle innebära ett synnerligen långtgående ingrepp i deras rättigheter och personliga integritet. Risken för diskriminering, stigmatisering och godtycklig övervakning av barn ökar med ett sådant preventivt tvångsmedelsanvändande, något som strider mot grundläggande rättssäkerhetsprinciper.

Lagrådet ställer sig till och med frågande till om regeringens förslag lever upp till beredningskravet i regeringsformen, eftersom förslaget är mer omfattande än det som presenterades i utredningen och det som remissinstanserna fått ta ställning till. Miljöpartiet ser mycket allvarligt på denna hantering; att på detta sätt kringgå kraven på en gedigen beredning enligt grundlagen riskerar att allvarligt urholka det rättssäkra beslutsfattandet. Vi noterar att Lagrådet är av uppfattningen att regeringens förslag borde avvakta resultatet av den samlade utvärdering som regeringen tillsatt – vi delar den uppfattningen.

Ulrika Westerlund (MP)

Mats Berglund (MP)

Annika Hirvonen (MP)

Nils Seye Larsen (MP)

Camilla Hansén (MP)

Jan Riise (MP)